

POJMOVANJE IDILIČNEGA PODEŽELJA V SLOVENIJI

Zala Virant

magistrca geografije in profesorica magistrca sociologije
Ob Teški vodi 69, 8000 Novo mesto, Slovenija
virant.zala@gmail.com

Eva Konečnik Kotnik

profesorica geografije in zgodovine, izredna profesorica geografije
Oddelek za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Mariboru
Koroška cesta 160, 2000 Maribor, Slovenija
eva.konecnik@um.si

UDK: 911:373:711.3

COBISS: 1.01

Izvleček

Pojmovanje idiličnega podeželja v Sloveniji

Tranzicija družbe iz tradicionalne v moderno obliko je prinesla spremembe v ustroju družbe in povzročila pojave kot so urbanizacija, hiter tempo življenja in odtujenost, ki vplivajo na spremembe našega vrednostnega sistema. Eno od področij, ki ga posledično kot družba začnemo drugače vrednotiti je koncept podeželja. Današnja družba se pretežno zanaša na industrijo in tehnologijo kot gonilo razvoja, kar je povzročilo, da se je podeželju spremenil namen, funkcije, simbolika, značilnosti in identiteta. Moderna družba tako neredko povezuje koncept podeželja z lepim, mirnim, čistim in srečnim življenjskim okoljem, ki ga lahko označimo kot idilično. Nastanek idilične predstave o podeželju pa lahko nadalje vpliva na spremembe v konkretnem podeželskem prostoru. Namen prispevka je pokazati, da lahko podeželje preučujemo kot družbeni konstrukt, na katerega vpliva interpretacija okolice oziroma širše družbe. Prikazati želimo značilnosti predstave o podeželju v Sloveniji oziroma predstaviti vrednotenje slovenskih podeželskih regij na podlagi mnenja vzorca prebivalcev Slovenije in pokazati, kako lahko družbena predstava o prostoru vpliva na spreminjanje značilnosti regije in na spreminjanje načina delovanja prebivalcev ter obiskovalcev.

Ključne besede

Geografija podeželja, idilično podeželje pojmovanja, Slovenija

Abstract

The Perception of Idyllic Rural Areas in Slovenia

The transition of society from a traditional to a modern form brought changes in the structure of society and caused phenomena such as urbanization, fast pace of life and alienation, which affect changes in our value system. One of the areas that we consequently as a society are beginning to value differently is the concept of the countryside. Today's society relies heavily on industry and technology as a driver of development, which has caused the countryside to change its purpose, functions, symbolism, characteristics and identity. Modern society quite often associates the concept of the countryside with a beautiful, peaceful, clean and happy living environment that can be characterized as idyllic. The emergence of an idyllic idea of the countryside can further influence changes in the concrete rural area. The purpose of the paper is to show that the countryside can be studied as a social construct, which is influenced by the interpretation of the surroundings or wider society. We want to show the characteristics of the perception of the countryside in Slovenia, or to present the evaluation of Slovenian rural regions based on the opinion of the inhabitants of Slovenia, and to show how the social perception of space can affect the changing of various characteristics of the region and the changing pattern of behaviour of residents and visitors.

Keywords

Perceptions, idyllic countryside, rural geography, Slovenia

1. Uvod

Idilično podeželje je družbena predstava o podeželju, ki podeželje vrednoti kot mirno, čisto, lepo, brezskrbno, solidarno in srečno. Vsebuje čustveni naboj, ki zajema občutke pripadnosti in domačnosti ter obenem implicira možnost umika od urbanega načina življenja (Cloke 2006; Urbanc 2002). Idealizirana predstava o življenju na podeželju izhaja iz značilnosti moderne družbe, kjer industrializacija, urbanizacija in hiter tempo življenja povzročajo občutke odtujenosti in pomanjkanja stika z naravo (Bunce 2003). Nezadovoljstvo z dinamičnim, hitrim, kaotičnim in od narave ter skupnosti odtujenim urbanim vsakdanom je sprožilo potrebo po bolj preprostem in kakovostnem življenjskem slogu. Oblikovalo se je razmišljanje, da je podeželsko življenje bolj preprosto in smiselno, zato se je podeželskim pokrajinam pričelo pripisovati pozitivne lastnosti in visoko vrednotenje, kar lahko označimo kot koncept idiličnega podeželja. Ideološki kontrast med urbanim in podeželskim je povzročil, da so podeželske pokrajine pridobile nov pomen in nove funkcije, povezane z zadovoljevanjem sodobnih potreb po bivanju, rekreaciji in sprostitvi (Bunce 1994; Short 1991; Swaffield in Fairweather 1998).

Pri preučevanju podeželja kot predstave oziroma »umišljenosti« je potrebno poudariti, da predstava ni v celoti skladna s prostorsko realnostjo oziroma z dejanskim načinom življenja v regiji. V primeru idiličnega podeželja so v družbeni interpretaciji prostora poudarjene pozitivne značilnosti, zanemarjeni pa negativni vidiki, ki so prav tako prisotni v prostoru (Halfacree 2006; Park in Coppack 1994). Družbena interpretacija podeželskega prostora namreč temelji na občutkih in vrednotah, ki se oblikujejo na podlagi izkušenj in diskurzov, prisotnih v trenutni družbi (Kučan 2002). V starem veku je bilo podeželje npr. središče moči, življenje na podeželju pa je imelo veliko moralno vrednost. Z razvojem mest je podeželje izgubljalo svoj pomen do te mere, da je podeželsko življenje začelo veljati za umazano, trdo, neusmiljeno in revno. Do večjega obrata v vrednotenju je spet prišlo v 20. stoletju, ko so višji razredi družbe želeli utrditi svoj status s segregacijo. Industrializacija in urbanizacija sta v mestna okolja zvalili veliko število podeželskega prebivalstva, zato se je oblikoval mestni delavski razred. Višji razredi družbe so se zato želeli ločiti od naraščajočega delavskega razreda in so prosti čas začeli preživljati na podeželskih območjih. Na podeželju se je tako začel val sprememb, ki je vseboval kupovanje podeželskih posesti in spreminjanje podeželskega prostora za potrebe sprostitve in rekreacije. Podeželje je sčasoma postalo prostor porabe, katerega glavna značilnost je bil užitek (Bunce 2003; Short 2006). Delitev dela in prostega časa, razvoj transporta in dvig družbene blaginje so obiskovanje podeželja omogočili tudi ostalim socialnim razredom, kar je dokončno utrdilo spremembe v namenski rabi in funkcijah podeželskega prostora. Iz prostora produkcije, kjer je glavni namen pridelovanje hrane, se podeželje spreminja v prostor porabe, kjer so v ospredju rekreacija, turizem in bivanje. Podeželje je postalo dobrina za užitek oziroma igrišče za širšo družbo (Bunce 1994; van Dam in sod. 2002).

Za vidik geografskega preučevanja je pomembno, da se zavedamo, da spremembe v interpretaciji prostora podeželja vplivajo na praktične značilnosti, kar pomeni, da družbena predstava vpliva na preoblikovanje prostora, recimo na način, da akterji na podeželju želijo zadovoljiti potrebe uporabnikov oz. širše družbe, zato prostor in dejavnosti preoblikujejo v skladu z idilično predstavo le teh (Park in Coppack 1994). Najpomembnejši dejavnosti, ki preoblikujeta prostor podeželja in utrjujeta idilično predstavo o podeželju sta turizem in rekreacija. Podeželje je rekreacijski objekt, ki ga

obiskujejo različne starostne skupine ob različnih priložnostih. Rekreativne dejavnosti so odvisne od topografskega okolja in naravnih virov, hkrati pa čim bolj pomembna postaja njihova inovativnost in kreativnost (Bunce 1994). Podeželje kot turistična atrakcija pa je osredotočeno na promoviranje podeželskega pejzaža, na možnost avanturističnih aktivnosti v naravi, na ohranjenost podeželske kulturne dediščine in na dogodke, ki ponujajo doživetje preteklosti, avtentičnosti in tradicionalnosti (Woods 2005). Da bodo potrebe družbe po izkušnji idiličnega podeželja zadovoljene, morajo biti terciarne in kvartarne dejavnosti oblikovane v skladu z na novo oblikovano identiteto idiličnega podeželja, ki temelji na ohranjeni, divji in čisti naravi, na ohranjeni snovni in nesnovni kulturni dediščini, na ohranjeni stavbni dediščini, na specifični zasnovi naselij, na močnih medsebojnih vezeh skupnosti in na zdravem in umirjenem načinu življenja (Bell 2006; Hopkins 1998; Woods 2011).

Poleg rekreacije in turizma na predstavo o idiličnem podeželju in posledično na spremembe v podeželskem prostoru vplivajo tudi mediji, oglaševalci, lastniki kmetij ter priseljenci in vikendaši. Idealizirano podeželje lahko najdemo v različnih medijskih reprezentacijah, vse od tiska do televizije in interneta. V medijih lahko zasledimo promocijo aktivnosti na podeželju in hkrati promocijo podeželskih elementov v vsakdanjem življenju (Bell 2006). Vrednotenje podeželja kot idiličnega lahko nazorno opazujemo tudi v različnih risankah (na primer Poštar Pat, Bacek Jon), preko resničnostnih šovov (na primer Ljubezen po domače) in tudi preko igranih serij (na primer Usodno vino, Ena žlahtna štorija). Mediji tako na različne načine utrjujejo in reproducirajo interpretacijo življenja na podeželju kot idiličnega in s svojim dosegom vplivajo na veliko število posameznikov. Novim pričakovanjem družbe o vzorcih načina življenja na podeželju se prilagajajo tudi lastniki kmetij. Kmetije z osnovno dejavnostjo pridelovanja dobrin, rekonstruirajo svojo dejavnost v smeri ponujanja več dobičkonosnih storitvenih dejavnosti (van der Ploeg in sod. 2000). Preoblikovanje v večfunkcionalne kmetije se kaže v zviševanju števila kmetij, ki ponujajo obroke in nočitve, različne tržne kmetijske izdelke, sodelovanje v kmečkih opravilih in rekreativne in turistične dejavnosti, kot so organizacija izletov, prevozi in turistični ogledi (van der Ploeg in Roep 2003). Poleg stalnih prebivalcev podeželskih območij na oblikovanje idiličnega podeželja vplivajo tudi novi priseljenci in vikendaši, ki so se za svoje stalno ali začasno bivanje na podeželju odločili ravno zaradi idealizirane podeželske predstave. Podeželski priseljenci in vikendaši nam najbolj nazorno pokažejo vpliv družbene interpretacije prostora na spremembo vedenjskih vzorcev. Motivi za selitev na podeželje oziroma za nakup podeželskih nepremičnin temeljijo na želji po umiku iz urbanega načina življenja v okolje, ki lahko ponudi miren in kakovosten vsakdan, v solidarni skupnosti in v stiku z naravo (Halfacree 1994; Píša 2019; Rivera 2006; Halfacree in Rivera 2011). Zaradi priseljencev in vikendašev se v prostorih podeželja množijo oskrbne dejavnosti in različne dejavnosti za aktivno preživljanje prostega časa, kot so klubi, združenja, društva in zabavna industrija, ki zadovoljuje potrebe novih prebivalcev in obiskovalcev (Glahn 1985; Svendsen 2004).

Idilično vrednotenje podeželja v moderni družbi dokazujejo različne raziskave iz različnih delov najrazvitejših držav, v katerih je bilo ugotovljeno, da so pri predstavi oziroma pri pojmovanju podeželja najpogosteje prisotne asociacije, kot so mirno, čisto, umirjeno, kakovostno, stabilno, varno, tradicionalno, solidarno, strpno in blizu narave (Rye 2006; Swaffield in Fairweather 1998; van Dam in sod. 2002). Ugotovljeno je bilo tudi dejstvo, da se zaradi pozitivne predstave o podeželju, pojavlja želja po selitvi na podeželje oziroma konkretno načrtovanje selitve v podeželsko regijo

(van Dam in sod. 2002). Predstave o podeželju se v največji meri oblikujejo glede na izkušnje s podeželjem, ki temeljijo na počitnicah, izletih in obiskih sorodnikov ter glede na medijske reprezentacije podeželskih pokrajin (Píša 2019). Tudi raziskave narejene med prururalnimi migranti oziroma vikendaši kažejo, da je glavni motiv za selitev na podeželje predstava o mirnem in solidarnem življenjskem okolju, ki omogoča sprostitev, regeneracijo in kakovostno zadovoljevanje potreb. Priseljenci so sicer izpostavili, da se dejansko življenje na podeželju nekoliko razlikuje od njihove predstave pred selitvijo, in sicer na način, da imajo več dela z vzdrževanjem različne infrastrukture in da čutijo pomanjkanje oskrbnih dejavnosti. Kljub temu pa so prevladala mnenja, da je bila njihova odločitev pravilna in da podeželje ponuja kakovostno življenjsko okolje, ki so si ga želeli (Halfacree 1994; Rivera 2006; Halfacree in Rivera 2011; Píša 2019; Swaffield in Fairweather 1998).

Če povzamemo izsledke raziskav, lahko trdimo, da idilično pojmovanje podeželja spreminja vzorce delovanja družbe in posledično namen in funkcije podeželskega prostora. Poleg selitev in nakupa nepremičnin na podeželju, idilična predstava vpliva tudi na obiskovanje podeželja, predvsem z namenom turizma, rekreacije in izobraževanja (Soares da Silva in sod. 2016). Pogostejše obiskovanje podeželja vpliva na višje vrednotenje podeželskega prostora, kar pomeni, da podeželske funkcije zadovoljujejo družbene potrebe oziroma da se značilnosti idilične predstave o podeželju kažejo v realnem prostoru, torej da družbena pričakovanja vplivajo na spremembe v konkretnem okolju (van Dam in sod. 2002).

Tudi v slovenskih podeželskih pokrajinah lahko opazujemo tendence spreminjanja podeželja v smeri romantičnih družbenih pričakovanj. Zvišuje se ponudba turizma in rekreacije, zvišuje se količina dopolnilnih dejavnosti na kmetijah in zvišuje se število ljudi, ki ljubiteljsko obdelujejo površine. Prav tako lahko na drugi strani opazujemo porast povpraševanja po podeželskih izdelkih in storitvah, ki temeljijo na kulturni in naravni dediščini ter tradicionalni kulinariki (Slavič 2002; Slavič 2010). Omenjeni procesi so prisotni predvsem v stabilnih podeželskih regijah, ki imajo že vzpostavljeno svojo tržno nišo in podeželski prostor izkoriščajo za ponudbo blaga in storitev. Stabilne regije podeželja do določene mere že izkoriščajo idilično predstavo o podeželju, predvsem z namenom pridobitve obiskovalcev in novih dejavnosti, ki regiji omogočajo razvoj. Na drugi strani pa poznamo odmirajoče podeželje, kjer so prisotni procesi opuščanja kmetijskih površin, neugodnost demografske slike in razpad gospodarske strukture (Klemenčič 2005).

Kljub izraziti dvojnosti podeželskega prostora pa je simbolika slovenskega podeželja enotna. Slovensko predstavo o podeželju zaznamujejo podobe srečne domačije, obdane z travniki, njivami in kozolci, v okolju, kjer je prisotna solidarna in prijazna skupnost (Kučan 2002; Uršič in Hočevar 2007). Za predstavo o alpskem podeželju so specifično značilni še hiša z gangom in visokogorski relief, kjer se prepletajo travniki in gozdovi (npr. Logarska dolina), za predstavo o obpanonskem podeželju pa panonska podeželska hiša s slamnato streho in napuščem, tradicionalna kulinarika (bograč, prekmurska gibanica) in vinorodna gričevja (npr. Ljutomerško-Ormoške gorice). Za obsredozemsko podeželje so značilne kamnite terase, gričevja, sadovnjaki, vinorodna območja in kamnite hiše z ravno streho (npr. Goriška Brda), na dinarskokraškem podeželju pa najdemo značilna gručasta podeželska naselja med vinogradi, zidanice in toplarje (npr. Trška gora) (Bogataj 1996; Drozg 2002; Urbanc 2002). Simbolika in značilnosti slovenskega podeželja vplivajo na pozitivno predstavo

in idilično vrednotenje podeželja v Sloveniji. Raziskave na primeru slovenskega prostora kažejo, da je slovensko podeželje vrednoteno kot kakovostno okolje za bivanje in kot kakovostno okolje za preživljanje prostega časa, saj ponuja attribute, ki jih v urbanem okolju ni mogoče najti (Uršič in Hočevar 2007). Omenjenemu sledi tudi želja Slovencev po tem, da bi živeli v enem od podeželskih tipov okolja, saj za najpomembnejše odlike bivalnega okolja veljajo varnost, čisto okolje, splošna urejenost, bližina narave, dobra oskrba ter tiho in mirno okolje (Hočevar in sod. 2004; Toš in sod. 2020).

Vse naštetu nam nakazuje, da tudi v Sloveniji obstaja idilično vrednotenje podeželja, kar smo želeli preveriti v raziskavi, iz katere izhaja pričujoči prispevek. Z raziskavo smo merili vrednotenje slovenskega podeželja pri respondentih, preverjali katere značilnosti so prisotne v družbeni predstavi o podeželju v slovenskem prostoru in iskali vzroke, ki vplivajo na omenjeno predstavo.

2. Metode dela

Prispevek temelji na izbranih ugotovitvah raziskave (Virant 2022), kjer je bila uporabljena metoda anketiranja, s katero smo pridobili podatke, na podlagi katerih smo določili obstoj in značilnosti predstave o idiličnem podeželju oz. pojmovanja idiličnega podeželja v Sloveniji.

Na podlagi interpretacije in analize pridobljenih odgovorov smo želeli identificirati značilnosti predstave o podeželju v Sloveniji; ugotoviti morebitno prisotnost idiličnega vrednotenja slovenskega podeželja; preučiti razlike v vrednotenju podeželja med različnimi socialnimi skupinami; analizirati dejavnike, ki vplivajo na interpretacijo slovenskega podeželja; preučiti pogostost in namen obiskovanja slovenskega podeželja; raziskati funkcije, namen in simboliko slovenskega podeželja. Poleg tega smo se osredotočili še na posebno izbrano podeželsko regijo, saj smo želeli preveriti vrednotenje konkretne podeželske regije in primerjati splošno vrednotenje slovenskega podeželja z vrednotenjem izbrane regije. Na podlagi doseganja opisanih ciljev smo želeli tudi razmišljati o smernicah regionalnega razvoja podeželja, ki bi upoštevale predstave in želje slovenske družbe.

Anketni vprašalnik je vseboval 22 vprašanj različnih tipov, ki so se nanašali na raziskovanje obstoja predstave o idiličnem podeželju v Sloveniji. Odgovore smo zbirali preko družabnih omrežij in preko različnih organizacij in institucij, ki se ukvarjajo z razvojnimi programi slovenskega prostora, in sicer preko metode snežene kepe. Vprašalnik je odgovore beležil med 30. 6. 2022 in 14. 7. 2022. Končni vzorec respondentov je bil 322.

Med respondenti je bilo 69 % žensk in 30,7 % moških. Eden od respondentov je svoj spol označil kot drugo (0,3 %). Največ respondentov je spadalo v starostno skupino 30 let ali manj (41 %). Sledi starostna skupina od 31 do 45 let (33 %) in starostna skupina od 46 do 60 let (23 %). Največ respondentov je označilo, da ima zaključeno eno od terciarnih stopenj izobrazbe (74 %) in največji delež respondentov je svoj delovni status označilo kot zaposlen (75 %).

Ker je bil za naše raziskovanje pomemben kraj bivališča, smo respondente razdelili glede na tip naselja, v katerem živijo, velikost naselja, v katerem živijo in na

statistično regijo, v kateri živijo. Največ respondentov je označilo, da živi v vaškem naselju (49 %). Sledijo respondenti, ki živijo v mestu (25 %) in respondenti, ki živijo v obmestnem naselju (17 %). Glede na velikost naselja največ respondentov živi v naselju z manj kot 500 prebivalci (41 %) in v naselju, ki ima od 500 do 1000 prebivalcev. Glede na statistično regijo kraja bivanja, je največ respondentov označilo, da biva v Jugovzhodni (21 %), Podravski (21 %) in Savinjski statistični regiji (17 %).

Pridobljene rezultate smo analizirali z metodami deskriptivne statistike s pomočjo programa Microsoft Excel in IBM SPSS Statistics.

3. Rezultati in diskusija

3.1 Asociacije, povezane s slovenskim podeželjem

Prvi sklop rezultatov raziskave, ki ga želimo predstaviti, temelji na raziskovalnem vprašanju po štirih asociacijah, ki so jih respondenti zapisali ob besedni zvezi slovensko podeželje. Na podlagi zbranih asociacij smo določili, katere značilnosti so najpogostejše in najbolj izstopajoče v pojmovanju podeželja v Sloveniji. Zbrali smo 1.288 asociacij, ki smo jih razdelili v več kategorij, in sicer vizualna/morfološka kategorija, funkcionalna kategorija, čutna kategorija, družbena kategorija, procesna kategorija, topografska/lokacijska kategorija in drugo.

Iz Preglednice 1 lahko razberemo, da se je največ asociacij nanašalo na vizualne značilnosti slovenskega podeželja, kjer izstopa asociacija kmetija, katero je navedlo 113 respondentov. Sledi asociacija trava, ki jo je navedlo 61 respondentov in pa asociacija zeleno/zelenje, ki jo je navedlo 51 respondentov. 49 respondentov je navedlo asociacijo povezano z domačimi živalmi, sledijo pa še asociacije povezane z rabo tal (gozd, njiva, polja). V funkcionalni kategoriji, v kateri so zbrane asociacije povezane s prostorskimi funkcijami podeželja, je izstopala beseda narava, ki jo je navedlo 126 respondentov. Bolj pogoste asociacije so se nanašale še na hrano oziroma na pridelovanje hrane, na kmetijstvo, kmečki turizem in samooskrbo. Čutna kategorija je kategorija, kjer smo zbrali največ različnih asociacij. Pri omenjeni kategoriji, ki se navezuje na občutke povezane s podeželjem, je bilo namreč kar 34 različnih asociacij. Najpogostejše so mir, čistost, domačnost, svežina, lepota in sprostitvev. 119 asociacij se je navezovalo na družbene značilnosti slovenskega podeželja, kjer je 22 respondentov zapisalo trdo delo, 16 respondentov besedo kmet in 15 respondentov besedno zvezo prijazni ljudje. Med asociacijami, povezanimi s procesi na slovenskem podeželju, pa se je kot najpogostejša asociacija pojavila beseda odmaknjenost/oddaljenost, katero je navedlo 9 respondentov, sledijo pa besede razpršenost, zaostalost in zaraščanje. Med asociacije, povezane s topografskimi oziroma lokacijskimi elementi, smo uvrstili besedo hribovje, ki jo je navedlo 14 respondentov, besedo pokrajina, ki jo je prav tako navedlo 14 respondentov in besedo voda, ki jo je navedlo 10 respondentov.

Preglednica 2 prikazuje najpogostejše posamezne asociacije ob besedni zvezi slovensko podeželje. Glede na analizo asociacij lahko trdimo, da predstava o slovenskem podeželju v največji meri temelji na morfoloških elementih (kmetija, travniki, njive, gozdovi, zelenje) in na funkcionalnih elementih, kjer izstopata narava in pridelovanje hrane. Pri asociacijah, povezanih s hrano je potrebno poudariti, da so respondenti pri večini odgovorov, povezanih s hrano, uporabljali pridevnike, kot so

zdrava, okusna, tradicionalna in domača hrana, kar pomeni, da je hrana s slovenskega podeželja visoko vrednotena. Prav tako se je pokazalo, da ima slovensko podeželje velik čustven naboj, saj so respondenti navajali različne občutke, ki jim jih vzbuja slovensko podeželje, kjer prevladuje asociacija, povezana z mirnostjo. Manj pogosto so se pojavljale asociacije, povezane z družbenimi značilnostmi in procesi na podeželju. Predstavo o slovenskem podeželju lahko tako označimo kot pretežno konkretno, saj je povezana z vizualnimi značilnostmi in funkcijami prostora. Med abstraktnimi značilnostmi, ki opisujejo slovensko podeželje, pa prevladuje pozitivna konotacija.

Preglednica 1: Pogostost asociacij na besedno zvezo *slovensko podeželje* glede na kategorije.

Kategorije asociacij	f	f%
Morfološka kategorija	4933	38
Funkcionalna kategorija	318	25
Čutna kategorija	245	19
Družbena kategorija	119	9
Procesna kategorija	59	5
Topografska/lokacijska kategorija	42	3
Ostalo	12	1
Skupaj:	1288	100

Vir: Virant 2022.

Preglednica 2: Najpogostejše posamezne asociacije ob besedni zvezi slovensko podeželje.

Najpogostejše asociacije	f
Narava	126
Kmetija/kmetije	113
Hrana/pridelava hrane/pridelek	77
Mir/mirno/mirno okolje	77
Travnik/travniki/trava	61
Zelenje/zeleno	51
Živali	49
Gozd	43
Njiva/njive	35

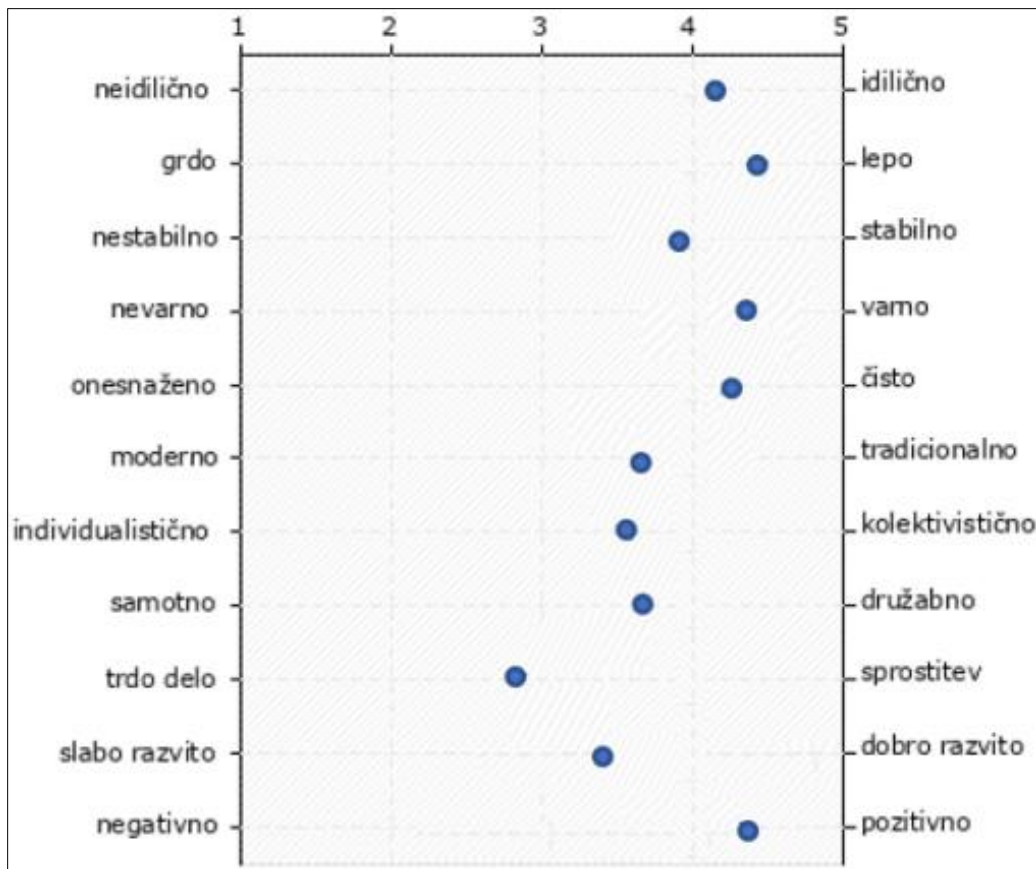
Vir: Virant 2022

3.2 Povprečna ocena idiličnosti slovenskega podeželja

Respondente smo prosili, da na lestvici izberejo vrednost med dvema nasprotnima si značilnostma, ki opisujeta slovensko podeželje. Najvišjim vrednostim so bili pripisani deskriptorji, ki opredeljujejo predstavo o idiličnem podeželju - idiličnost, lepota, stabilnost, varnost, čistost, tradicionalnost, kolektivističnost, družabnost, sprostitiv, dobra razvitost in pozitivnost. Najnižjim vrednostim so bili pripisani naštetim nasprotni deskriptorji.

Izkazalo se je, da respondenti slovensko podeželje vrednotijo kot lepo, varno, čisto in idilično, kar lahko razberemo iz Slike 1. Respondenti so slovensko podeželje na splošno ocenili kot pozitivno, saj je na lestvici, kjer 1 pomeni negativno, 5 pa pozitivno, 81 % respondentov izbralo oceno 4 ali 5. Kot najbolj izrazita značilnost slovenskega podeželja se je izkazal pridevnik lepo, saj je na lestvici od 1 do 5, kjer 1 pomeni grdo, 5 pa lepo, 91 % respondentov izbralo oceno 4 ali 5. Delno lahko predstavi o slovenskemu podeželju pripišemo tudi značilnosti tradicionalnosti,

družabnosti in kolektivističnosti. Pri odločanju med sprostivjo in trdim delom ter pri odločanju med slabo in dobro razvitostjo, pa so bili odgovori manj enotni. Povprečna ocena se giblje okoli številke tri oz. v območju nevtralnosti, kar pomeni, da se respondenti niso odločili niti za eno, niti za drugo možnost oziroma se mnenja močno razlikujejo.

Slika 1: Vrednotenje slovenskega podeželja glede na značilnosti, ki opredeljujejo predstavo o idiličnem podeželju.

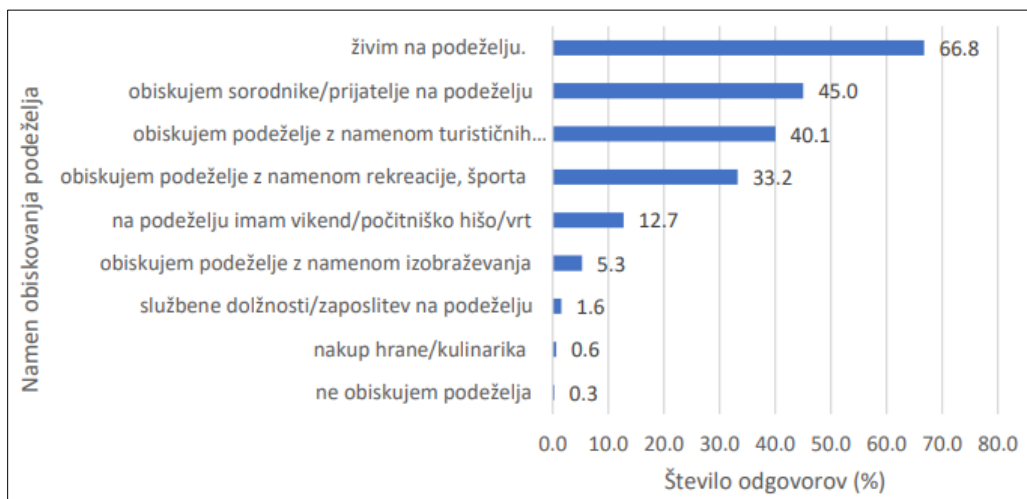
Vir: Virant 2022.

Na podlagi rezultatov, prikazanih na Sliki 1, smo oblikovali nov kriterij, to je povprečna ocena idiličnosti podeželja. Izkazalo se je, da je povprečna ocena idiličnosti slovenskega podeželja po mnenju respondentov 3,9. Ugotovili smo, da je povprečna ocena idiličnosti enotna v vseh spolnih, starostnih, zaposlitvenih in izobrazbenih socialnih skupinah, kar pomeni, da predstava o podeželju ni odvisna od demografskih dejavnikov. Na drugi strani smo lahko zaznali manjše razlike v vrednotenju slovenskega podeželja, glede na to, ali posameznik biva v ruralnem ali urbanem okolju. Izkazalo se je, da respondenti, ki bivajo na podeželju, podeželje ocenjujejo bolj idilično, lepo, varno, družabno in razvito, kot respondenti, ki živijo v urbanem okolju. Slednje se sklada tudi z ugotovitvijo, da je najbolj idilično vrednotenje

podeželja prisotno v Pomurski regiji, ki velja za eno bolj izstopajočih podeželskih regij v Sloveniji.

3.3 Namen obiskovanja, pogostost obiskovanja in želja po bivanju na slovenskem podeželju

Pri raziskovanju namena obiskovanja slovenskega podeželja je potrebno upoštevati, da velik delež prebivalcev stalno živi na podeželju, v našem primeru je to 66 % respondentov.

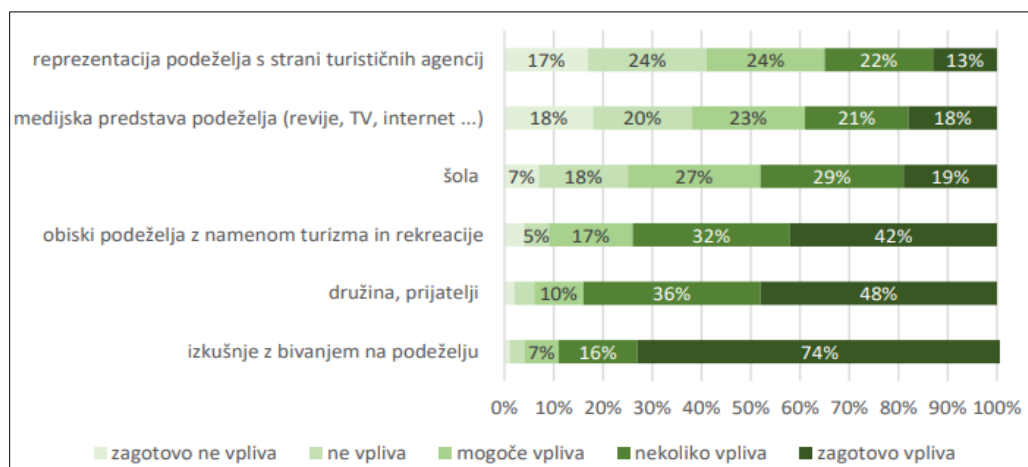
Slika 2: Namen obiskovanja slovenskega podeželja.

Vir: Virant 2022.

Če izvzamemo razlog stalnega bivanja, je najpomembnejši razlog za obiskovanje podeželja obisk sorodnikov, saj je 45 % respondentov omenjeno označilo kot razlog za obisk podeželja. Med pomembnejše razloge spada še obisk podeželja z namenom turističnega obiska ali izleta (40,1 %) in obisk podeželja z namenom rekreacije in športa (33 %). Šestnajst odstotkov respondentov je izrazilo željo po stalnem bivanju oziroma po selitvi na podeželje, pri čemer so kot najpomembnejše razloge podali bližino narave, miren način življenja, čisto in zdravo okolje, lepo pokrajino, možnosti za aktivnosti na prostem in varno okolje.

V nadaljevanju smo se osredotočili na respondente, ki ne bivajo na podeželju in preverili pogostost obiskovanja podeželja. Največ respondentov podeželje obišče večkrat na mesec, in sicer 47 % respondentov. Sledijo respondenti, ki podeželje obiščejo enkrat na mesec (21 %) in respondenti, ki podeželje obiščejo večkrat na teden (17 %). Sedemnajst odstotkov respondentov podeželje obišče od enkrat do petkrat na leto, samo en respondent pa je označil, da podeželja sploh ne obiskuje. Povzamemo lahko, da je obiskovanje podeželja pogosto, saj ga največ respondentov obišče enkrat ali večkrat na mesec.

3.4 Vplivi na oblikovanje predstave o podeželju in preference prihodnjega razvoja
 Predstavo o idiličnem podeželju oblikuje več različnih akterjev. Za namen naše analize smo se osredotočili na oblikovalce, za katere respondenti mislijo, da vplivajo na njihovo interpretacijo podeželja.

Slika 3: Mnenje respondentov o tem, kaj vpliva na njihovo predstavo o slovenskem podeželju.

Vir: Virant 2022.

Kljub subjektivnemu ocenjevanju vplivov na predstavo smo prišli do pomembne ugotovitve, in sicer da respondenti svojo predstavo o podeželju v največji meri oblikujejo na podlagi konkretnih izkušenj s podeželjem, pa naj bo to stalno ali začasno bivanje, kar prikazuje Slika 3. Drugi najpomembnejši razlog je vpliv družine in prijateljev, tretji pa obisk podeželja z namenom turizma in rekreacije. Glede na prej predstavljene ugotovitve pogostosti obiskovanja podeželja, imajo vsi respondenti konkretne izkušnje z obiskovanjem podeželja, zato ni presenetljivo, da na njihovo mnenje v največji meri vpliva predvsem realna izkušnja s prostorom. Reprezentacija podeželja s strani medijev in turističnih ponudnikov se ni izkazala kot pomemben razlog oziroma lahko upoštevamo tudi možnost, da se vpliva medijev in turističnih agencij respondenti ne zavedajo.

Glede preferenc razvoja slovenskega podeželja v prihodnosti se je izkazalo, da si respondenti želijo razvoja podeželja v smeri ohranjanja tradicionalnega pejzaža podeželja in ohranjanja tradicionalnih kmetijskih in obrtniških dejavnosti. Hkrati pa si respondenti želijo tudi raznoliko ponudbo terciarnih in kvartarnih dejavnosti. Ker lahko opazimo konsenz strinjanja z vsemi naštetimi trditvami, ugotavljamo, da si respondenti želijo razvoja slovenskega podeželja v smeri vzpostavitve idiličnega podeželja, ki bo v skladu z njihovo romantično interpretacijo podeželskih pokrajin in ki ga bodo lahko uporabljali za različne namene (Slika 4).

Slika 4: Strinjanje s perspektivami nadaljnjega razvoja slovenskega podeželja.
Vir: Virant 2022.

3.4 Vrednotenje konkretne podeželske regije – Goriška Brda

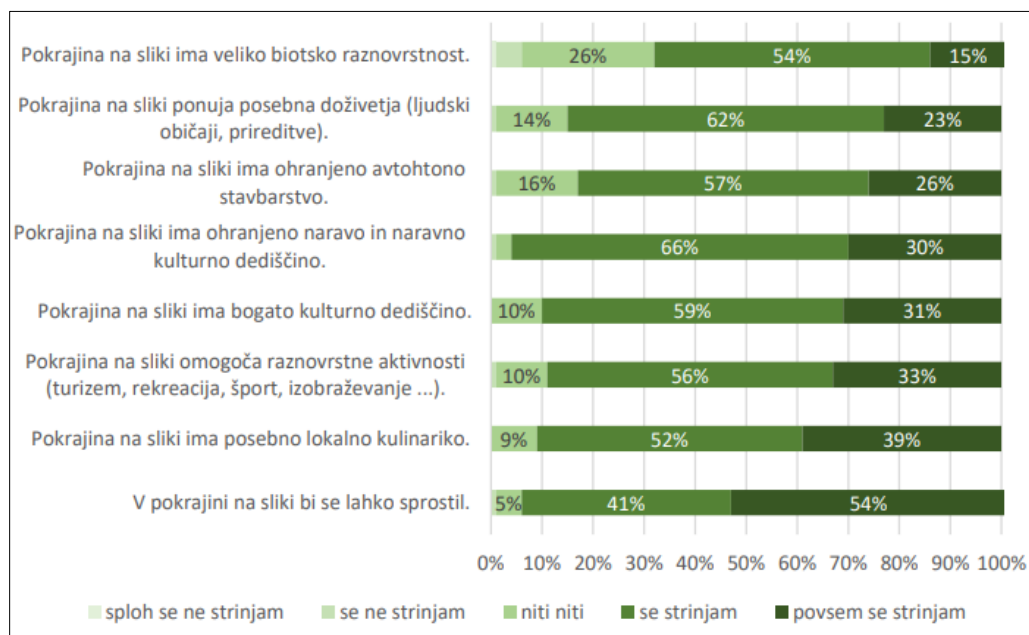
Kot smo navedli že v uvodu, so regije slovenskega podeželja različno razvite in imajo različne značilnosti. Zato nas je zanimalo, ali se pojavljalo razlike v vrednotenju in interpretaciji celotnega slovenskega podeželja in v vrednotenju konkretne podeželske regije, za katero smo izbrali Goriška Brda.

Ker Goriška Brda veljajo za eno najbolj znanih in slikovitih slovenskih podeželskih regij, smo respondentom najprej podali slikovni kolaž fotografij Goriških Brd in jih vprašali, če prepoznajo regijo oziroma jih prosili, da poimenujejo regijo na fotografiji ter zapišejo, če so jo že obiskali oziroma s kakšnim namenom so jo obiskali.

Enainšestdeset odstotkov respondentov je pravilno prepoznalo regijo, 17 % pa je pravilno prepoznalo tip pokrajine, ki je značilen za goriško regijo. Sedeminsedemdeset odstotkov respondentov trdi, da je že obiskalo pokrajino na sliki, in sicer najpogosteje z namenom turističnega izleta oziroma počitnic, z namenom športa in rekreacije in z namenom izobraževanja. Tudi želja po prvem ali ponovnem obisku regije se je izkazala za visoko, saj si 89 % respondentov želi oziroma zelo želi obiskati regijo z namenom turizma in počitnic, 69 % respondentov si regijo želi oziroma zelo želi obiskati z namenom športa in rekreacije, 54 % respondentov si želi oziroma zelo želi v regiji obiskovati svojo počitniško hišo oziroma vikend in 43 % respondentov si regijo želi obiskati z namenom izobraževanja.

Želja po obisku Goriških Brd z različnimi nameni se kaže tudi v strinjanju z opredelitvami, ki opisujejo Goriška Brda, kar je predstavljeno na Sliki 5. Respondenti so si bili enotni v mnenju, da bi se v pokrajini lahko sprostili, da ima pokrajina ohranjeno posebno lokalno kulinariko, da pokrajina omogoča raznovrstne aktivnosti, da ima ohranjeno naravo in naravno kulturno dediščino ter da ima pokrajina bogato kulturno tradicijo. Vse opisane značilnosti so sestavni del predstave o idiličnem podeželju, zato lahko regijo na fotografiji (Goriška Brda) opišemo kot regijo idiličnega

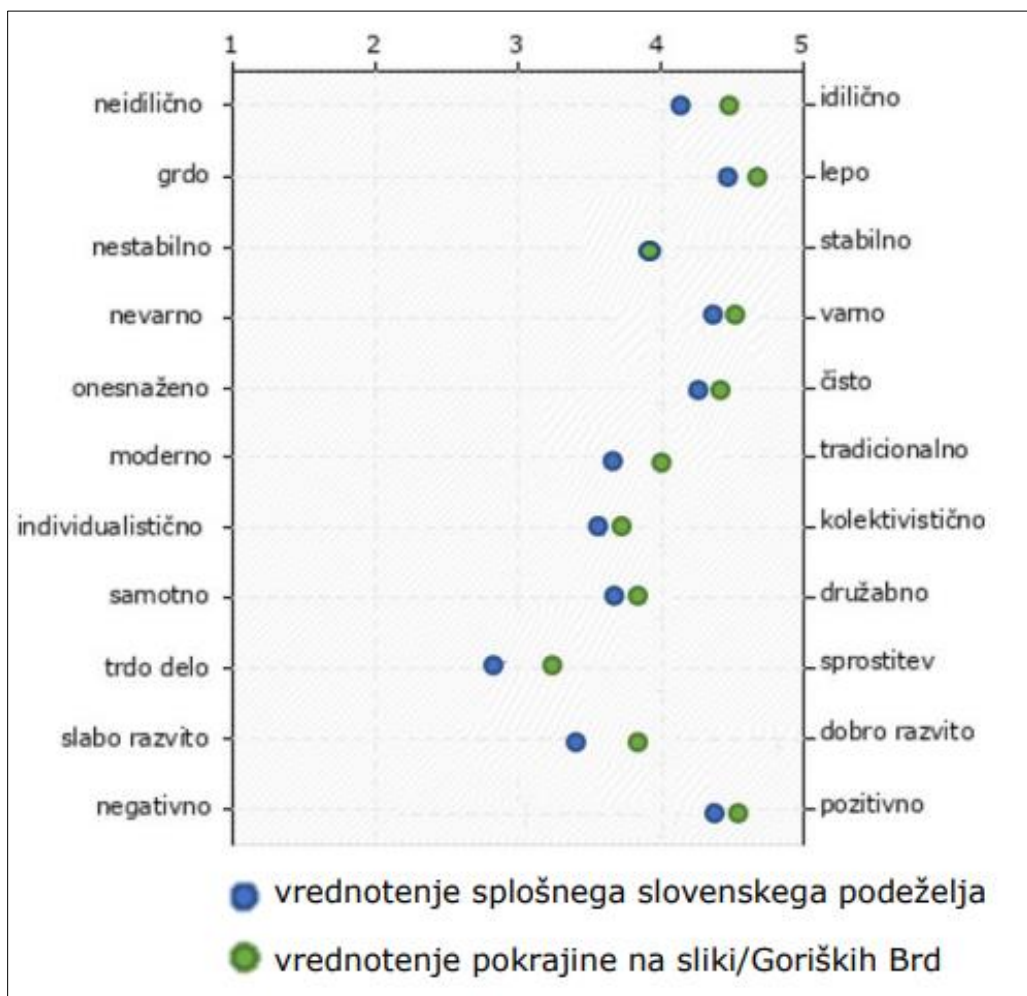
podeželja. Kljub temu se je v raziskavi izkazalo, da je regija Goriška Brda manj zaželena za stalno bivanje, za kar predvidevamo, da kaže na to, da se respondenti pri konkretni regiji zavedajo potencialnih težav s prometno odročnostjo, obmejnostjo in podobnimi omejevalnimi bivanjskimi dejavniki. Respondenti različnih socialnih skupin so med drugim menili tudi, da je razvoj regije Goriška Brda v smeri idiličnega podeželja dobra razvojna perspektiva, saj gre za podeželsko regijo z ohranjeno naravno in kulturno dediščino, z ekoloških in trajnostnim kmetijstvom, s tradicionalno morfološko strukturo in s ponudbo različnih atraktivnih dejavnosti.

Slika 5: Strinjanje s trditvami, ki opisujejo pokrajino na fotografiji oziroma Goriška Brda.

Vir: Virant 2022.

Da je predstava o Goriških Brdih idilična, dokazuje tudi povprečna ocena idiličnosti, ki jo lahko določimo na podlagi Slike 6. Ocene posameznih značilnosti, ki opisujejo idilično podeželje, so pri Goriških Brdih višje kot pri vrednotenju splošnega slovenskega podeželja. Višja je tudi povprečna ocena idiličnosti, ki znaša 4,2. Večja razlika se pojavi pri vrednotenju idiličnosti, razvitosti in sprostitvi, kjer so bili respondenti mnenja, da so Goriška Brda bolj idilična, bolj razvita in bolj sprostitvena kot celotno slovensko podeželje.

Slika 6: Vrednotenje slovenskega podeželja in vrednotenje pokrajine na fotografiji (Goriških Brd) glede na značilnosti, ki opredeljujejo predstavo o idiličnem podeželju. Vir: Virant 2022.

4. Zaključek

Preučevanje podeželja kot družbenega konstrukta nam daje vpogled v odnos med družbo in okoljem in omogoča preučevanje pokrajine kot celote. Z geografsko imaginacijo namreč lahko spoznamo tudi latentne značilnosti pokrajine in ne samo njenih vizualnih značilnosti. Spemembe v vrednotenju podeželja so prisotne v vseh razvitih družbah, zato je pomembno upoštevati tudi vidik družbene interpretacije prostora. Pričakovanja družbe lahko uporabimo kot podlago za prepoznavanje in razvoj endogenih potencialov podeželske pokrajine, na katerih lahko določimo praktične smernice za regionalni razvoj.

Z raziskavo smo ugotovili, da predstava respondentov o slovenskem podeželju (ne glede na to, kateri socialni skupini pripadajo) kaže tendence idiličnosti, saj se podeželje večinoma vrednoti s pridevniki lepo, pozitivno, čisto, varno, zeleno in idilično. Kljub pozitivni konotaciji pojmovanja slovenskega podeželja lahko v predstavi respondentov zaznamo tudi zavedanje nujnosti trdega dela na podeželju in slabše razvitosti, kar pomeni, da respondenti negativnih vidikov življenja na podeželju niso v celoti zanemarili in zato njihova predstava ni v celoti idilična. Kljub temu pa pripisan čustveni naboj, visoka pogostost obiskov podeželja z namenom turizma, rekreacije in izobraževanja kažejo na to, da se namen, funkcija, simbolika in vzorci delovanja na podeželju spreminjajo in da se prostor preoblikuje v skladu z družbeno interpretacijo oziroma v skladu z družbenimi pričakovanji.

Omenjeno smo potrdili tudi pri vrednotenju podeželske regije Gorška Brda, ki je bila s strani respondentov ovrednotena bolj idilično od splošnega slovenskega podeželja. Goriška Brda so pri respondentih močno zaželeni za uporabo za namene turizma, rekreacije in izobraževanja. Hkrati ima izbrana pokrajina po mnenju respondentov vse značilnosti, ki so potrebne za definicijo regije idiličnega podeželja, kot je na primer ohranjena kulturna dediščina, ohranjena naravna dediščina in raznovrstna ponudba terciarnih in kvartarnih dejavnosti.

Prakso razvoja podeželja v smeri idiličnosti v skladu s pričakovanji družbe bi lahko uporabili tudi kot temelj razvoja podeželskih regij s težavami v razvoju. Slovensko podeželje bi moralo ohraniti tradicionalne in simbolične vizualno morfološke značilnosti, izpostavljati naravno in kulturno dediščino s poudarkom na kulinariki, razvijati trajnostno in ekološko kmetijstvo ter promovirati turistične dejavnosti, ki niso namenjene množičnemu turizmu. Na podlagi raziskovanja mnenj respondentov lahko namreč sklepamo, da si družba želi avtentične in rustikalne izkušnje z podeželjem, ki ga lahko uporablja tudi zgolj z namenom aktivnega preživljanja prostega časa v podeželskem okolju.

Z raziskavo smo potrdili, da ima tudi slovensko podeželje danes drugačen namen, funkcije in simboliko s tendenco k idiličnemu vrednotenju. Za Slovenijo velja specifika, da je večina ljudi v rednem stiku s podeželjem, kar je posledica razpršene poselitve. Predstava o podeželju je zato konkretna kategorija, ki jo posamezniki oblikujejo na podlagi lastnih izkušenj. Ravno zato menimo, da je še bolj pomembno, da pri razvoju podeželja vključujemo razmislek o pričakovanjih družbe, ki izhajajo iz njenih pojmovanj in predstav.

Literatura

- Bell, D. 2006: Variations on the rural idyll. *The Handbook of Rural*. SAGE.
- Bogataj, J. 1996: Sestavine kulturne istovetnosti (identitete) slovenskega podeželja. *Anthropos*, 28.
- Bunce, M. 1994: *The countryside ideale: Anglo-American images of landscape*. Routledge.
- Bunce, M. 2003: Reproducing rural idylls. *Country Visions* 14 (30). Pearson Education Limited.
- Cloke, P. 2006: Rurality and racialized others: out of place in the countryside. *The Handbook of Rural Studies*. SAGE.
- Drozg, V. 2002: Ohranjanje regionalne raznolikosti stanovanjske hiše v Sloveniji. *Dela*, 18.
- Halfacree, K. 1994: The importance of "the rural" in the constitution of counterurbanization: Evidence from England in the 1980s. *Sociologia Ruralis*, 34(2).
- Halfacree, K. 2006: Rural space: constructing a three-fold architecture. *The Handbook of Rural Studies*, 44 (62). SAGE.
- Halfacree, K. in Rivera, M. J. 2011: Moving to the Countryside and Staying: Lives beyond Representations. *Sociologia Ruralis*, 52(1).
- Hočevar, M., Kos, D., Makarovič J., Trček, F., Štebe, J., Uršič, M., Lenarčič, B. in Hopkins, J. 1998: Signs of the Post-Rural: Marketing Myths of a Symbolic Countryside. *Geografiska Annaler, Series B: Human Geography*, 80B(2).
- Kaštrun, T. 2004: Vrednote prostora in okolja: 3. fazno in končno poročilo: sumarnik javnomnenjske raziskave - ankete in interpretacija rezultatov. Fakulteta za družbene vede.
- Klemenčič, V. 2005: Poskus opredelitve sodobnih problemov razvoja kulturne pokrajine slovenskega podeželja. *Dela*, 24.
- Kučan, A. 2002: Pomenska členitev nacionalnega prostora. *Spoznavni zemljevid Slovenije*. Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Park, D. C., in Coppack, P. M. 1994: The Role of Rural Sentiment and Vernacular Landscapes in Contriving Sense of Place in the City's Countryside. *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*, 76(3).
- Píša, J. 2019: The lawn grew too quickly! Perception of rural idyll by Czech amenity migrants. *GeoScape*, 13(1).
- Rye, J. F. 2006: Rural youths' images of the rural. *Journal of Rural Studies*, 22(4).
- Short, K. 2006: Idyllic ruralities. *The Handbook of Rural Studies*. SAGE.
- Slavič, I. P. 2002: Iskanje dodatnih virov zaslužka na podeželju: primer dopolnilnih dejavnosti na kmetijah v Sloveniji. *Dela*, 17.
- Slavič, I. P. 2010: Endogeni razvojni potenciali slovenskega podeželja. *Znanstvena Založba Filozofske Fakultete, Oddelek Za Geografijo*.
- Soares da Silva, D., Figueiredo, E., Eusébio, C. in Carneiro, M. J. 2016: The countryside is worth a thousand words – Portuguese representations on rural areas. *Journal of Rural Studies*, 44.
- Svendsen, G. L. H. 2004: The right to development: construction of a nonagriculturalist discourse of rurality in Denmark. *Journal of Rural Studies*, 20(1).
- Swaffield, S. in Fairweather, J. 1998: In Search of Arcadia: The Persistence of the Rural Idyll in New Zealand Rural Subdivisions. *Journal of Environmental Planning and Management*, 41(1).

- Toš, N., Zajšek, Š., Splichal, S. in Malešič, M. 2020: Vrednote v prehodu XIII.: Slovenija v mednarodnih in medčasovnih primerjavah: ISSP, ESS, SJM 2017–2020. Fakulteta Za družbene vede.
- Urbanc, M. 2002: Kulturne pokrajine v Sloveniji. Založba Zrc.
- Uršič, M. in Hočevar, M. 2007: Protiurbanost kot način življenja. Fakulteta za družbene vede.
- Van Dam, F., Heins, S. in Elbersen, B. S. 2002: Lay discourses of the rural and stated and revealed preferences for rural living. Some evidence of the existence of a rural idyll in the Netherlands. *Journal of Rural Studies*, 18(4).
- Van der Ploeg, J. D. in Rope, D. 2003: Multifunctionality and rural development: the actual situation in Europe. V *Multifunctionality and rural development: the actual situation in Europe*. Ashgate.
- Van der Ploeg, J. D., Renting, H., Brunori, G., Knickel, K., Mannion, J., Marsden, T., de Roest, K., Sevilla-Guzman, E. in Ventura, F. 2000: Rural Development: From Practices and Policies towards Theory. *Sociologia Ruralis*, 40(4).
- Virant, Z. 2022: Predstava o idiličnem podeželju v Sloveniji kot gonilo regionalnega razvoja. Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta.
- Woods, M. 2005: *Rural geography : processes, responses, and experiences in rural restructuring*. SAGE.
- Woods, M. 2011: *Rural*. Routledge, Taylor & Francis Group.

THE PERCEPTION OF IDYLIC RURAL AREAS IN SLOVENIA

Summary

The study of the countryside as a social construct gives us insight into the relationship between society and the environment and enables the study of the landscape as a whole. With geographic imagination, we can learn about the latent features of the landscape and not just its visual features. Changes in the valuation of the countryside are present in all developed societies, so it is also important to consider the aspect of social interpretation of space. We can use society's expectations as a basis for identifying and developing the endogenous potentials of the rural landscape, on which we can determine practical guidelines for regional development.

In the research, part of which we presented in the present paper, we wanted to identify the characteristics of the idea of the countryside in Slovenia; to determine the presence of an idyllic evaluation of the Slovenian countryside; to examine the differences in the valuation of the countryside between different social groups; analyze the factors that influence the interpretation of the Slovenian countryside; examine the frequency and purpose of visiting the Slovenian countryside; explore the functions, purpose and symbolism of the Slovenian countryside. In addition, we focused on a specially selected rural region, as we wanted to check the valuation of a specific rural region and compare the general valuation of the Slovenian countryside with the valuation of the selected region. Based on the achievement of the described goals, we also wanted to think about guidelines for the regional development of the countryside, which would take into account the views and wishes of Slovenian society. Based on the sample of respondents, we found that the idea of the Slovenian countryside shows idyllic tendencies, since the countryside is mostly valued with the adjectives beautiful, positive, clean, safe, green and idyllic. Despite the positive connotation of the conception of the Slovenian countryside, we can also perceive an awareness of the necessity of hard work in the countryside and poorer development, which means that the respondents did not completely ignore the negative aspects of life in the countryside and therefore their perception is not entirely idyllic. Nevertheless, the attributed emotional charge, the high frequency of visits to the countryside for the purpose of tourism, recreation and education indicate that the purpose, function, symbolism and patterns of action in the countryside are changing and that the space is being transformed in accordance with social interpretation or in accordance with social expectations.

We also confirmed the aforementioned when evaluating the rural region of Gorška Brda, which was evaluated by the respondents as more idyllic than the general Slovenian countryside. Goriška Brda is strongly desired by the respondents for use for the purposes of tourism, recreation and education. At the same time, according to the respondents, the selected landscape has all the characteristics necessary for the definition of an idyllic rural region, such as preserved cultural heritage, preserved natural heritage and a diverse range of tertiary and quaternary activities.

The practice of rural development in the direction of idyll in accordance with society's expectations could also be used as a foundation for the development of rural regions with development problems. The Slovenian countryside should preserve traditional and symbolic visual morphological characteristics, highlight natural and cultural heritage with an emphasis on cuisine, develop sustainable and ecological agriculture,

and promote tourism activities that are not intended for mass tourism. Based on the sample of respondents, we can conclude that they want an authentic and rustic experience with the countryside, which they can also use only for the purpose of actively spending their free time in a rural environment.

Slovenia is characterized by the fact that most people are in regular contact with the countryside, which is the result of scattered settlements. The idea (perception) of the countryside is therefore a concrete category that individuals form on the basis of their own experiences. This is precisely why we believe that it is even more important to include reflection on society's expectations, which arise from its conceptions and ideas, in the development of the countryside.

